

Sloboda izražavanja – ZAŠTITA NOVINARSKIH IZVORA, presude Evropskog suda za ljudska prava: Bilten I

Septembar 2012.

Evropski sud za ljudska prava presudio je ove godine u dva predmeta koji se odnose na zaštitu novinarskih izvora: *Ressiot i drugi protiv Francuske* (28.06.2012.) i *Martin i drugi protiv Francuske* (12.04.2012.)

Ressiot i drugi protiv Francuske

Podnosioci predstave u ovom predmetu bili su novinari francuskih novina *L'Equipe* i *Le Point*. *Le Point* je 2004. godine objavio članak o istrazi o navodnom dopingu članova profesionalnog biciklističkog tima. Članak prenosi cijele pasuse iz evidencije transkripta snimljenih telefonskih razgovora koje je francuska policija napravila tokom istrage. U nastavku članka objavljena je lista nedozvoljenih supstanci pronađenih tokom pretresa kuće bivšeg profesionalnog bicikliste. Francuska policija je pokrenula istragu o tome kako su novinari došli do ovih podataka. Dva mjeseca kasnije *L'Equipe* je objavio seriju članaka na istu temu prenoseći odlomke zvaničnih spisa i dokumenata iz postupka. Biciklistički tim je podnio krivičnu tužbu zbog povrede tajnosti. Francuski državni tužilac naredio je pretres kancelarija dvoje novina da bi otkrio tragove u vezi dokumenata koji su „procurili“.

Istražni sudija je 2005. g. predmet predao državnom tužiocu da pripremi istragu protiv novinara zbog upotrebe informacija dobijenih povredom povjerljivosti (tajnosti) sudske istrage. Nekoliko mjeseci kasnije sudija je, u intervjuu datim drugim novinama, izjavio da slučaj nije među prioritetnim, da nije imao na raspolaganju dovoljno policijskih službenika i da je bilo tehničkih propusta. Nakon toga, novinari su zatražili da se proglase nevažećim sva dokumenta prikupljena pretresom novinskih redakcija, njihovih domova, kao i zapečaćeni telefonski listinzi.

Nakon dugotrajnog postupka, francuski sudovi su konačno utvrdili da iako je došlo do povrede povjerljivosti prilikom prikupljanja materijala, novinari nijesu počinili krivično djelo njihovim objavljivanjem. Štaviše, sudovi su ustanovili da novinare nije trebalo staviti pod nadzor, niti prisluškivati njihove telefone. Međutim, utvrđeno je da je pretres novinskih redakcija i oduzimanje dokumenata bilo opravdano. Novinari su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud je ponovio da je zaštita novinarskih izvora jedan od kamena temeljaca slobode medija. Bez takve zaštite izvori bi se mogli plašiti da pomažu medijima u informisanju javnosti. Kao posledica toga, osnovna uloga medija kao čuvara demokratije mogla bi biti narušena i negativno uticati na sposobnost štampe da pruži tačne i pouzdane informacije.

Sud je podsjetio na neke od svojih ranijih presuda i ponovio značaj uloge medija u oblasti krivičnog pravosuđa. Sud se pozvao i na Preporuku Komiteta ministara Savjeta Evrope o pružanju informacija putem medija o krivičnim postupcima. Naglasio je značaj izvještavanja medija za informisanje javnosti o krivičnim postupcima i obezbjeđenje uvida javnosti u funkcionisanje sistema krivičnog pravosuđa.

Sud je konstatovao da se miješanje u povjerljivost novinarskih izvora može opravdati jedino ako takav postupak preovlađuje u javnom interesu. Primjetio je da su vlasti preduzele aktivnosti protiv novinara tek godinu dana nakon objavljivanja članaka i da je jedini cilj pretresa i prisluškivanja telefonskih razgovora novinara bio da se identifikuje izvor informacija.

Sud je istakao da se pravo novinara da ne otkriju svoje izvore ne može smatrati kao puka privilegija koja im se priznaje ili oduzima zavisno od zakonitosti ili nezakonitosti njihovih izvora, već kao sastavni dio prava na informisanje. Zaplijena i pečačenje listinga telefonskih poziva dva novinara, pretres njihovih domova i novinskih redakcija odobreno je bez dokaza o postojanju za tim preovlađujuće društvene potrebe.

Sud je zaključio da Vlada nije pokazala da je uspostavljena pravična ravnoteža među različitim interesima. Čak i da su razlozi bili relevantni, sud smatra da nijesu bili dovoljni da opravdaju pretres i zaplijenu dokumenata. Korišćena sredstva nijesu bila srazmjerna legitimnom cilju kome se težilo, u svjetlu interesa obezbjeđivanja i očuvanja slobode štampe u demokratskom društvu.

Sud je stoga zaključio da je preduzetim aktivnostima francuska policija novinarima prekršila pravo na slobodu izražavanja.

Martin i drugi protiv Francuske

Podnosioci predstavke u ovom slučaju bili su novinari francuskog lista *Midi Libre*. Godine 2005. objavljen je članak u kojem se navodi da je Regionalna revizorska kancelarija u francuskoj regiji Languedoc-Roussillon kritikovala rukovodstvo regije. U članku su citirani djelovi nacrtu izvještaja koji je tada bio povjerljiv. Protiv novinara je podnijeta krivična prijava zbog povrede povjerljivosti i upotrebe povjerljivih dokumenata. Istražni sudija je naredio pretres prostorija lista da bi uvrдио kako su novinari došli do povjerljivih informacija. Tokom pretresa oduzeta su i zapečaćena različita dokumenta, a napravljene su i kopije hrad diskova novinara koji su pisali članak.

Nakon istrage postupak protiv novinara je obustavljen. Novinari su zahtijevali da se unište materijali prikupljeni u istrazi jer je istraga bila protivna pravu na slobodu izražavanja. Francuski sud se nije složio da je došlo do povrede prava na slobodu izražavanja, a novinari su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava.

U presudi iz aprila 2012, Evropski sud za ljudska prava je ponovio da pretresi domova i radnih mjesta novinara u cilju identifikovanja izvora koji su prekršili čuvanje profesionalne tajne predstavljaju ometanje prava na slobodu izražavanja. U ovom slučaju, iako je ometanje bilo u skladu sa domaćim propisima i težilo zakonski opravdanom cilju - zaštiti prava drugih, postavilo se pitanje da li je bilo "neophodno u demokratskom društvu".

Sud je konstatovao da su novinari izvjestili o pitanju od velikog značaja za javni interes, naime o upravljanju regionalnim finansijama, a posebno, o upravljanju javnim sredstvima od strane izabranih zvaničnika. To čini srž uloge medija u demokratskom društvu: da informiše i upozori javnost, posebno o lošim vijestima, čim ih se domogne. Novinari su naveli na prvoj stranici časopisa da su nevedene informacije iz “nacrtu izvještaja i da mogu biti izmijenjene u zavisnosti od odgovora osoba koje su kritikovane”. Sud je smatrao da su novinari jasno predstavili sporni izvještaj što je pokazalo njihovu posvećenost poštovanju profesionalne etike.

Sud je konstatovao da francuske vlasti nijesu pokušale da bilo kojim drugim metodom otkriju izvore curenja dokumenata, već su odmah naredile pretres prostorija novinarske redakcije. Sud smatra da francuska Vlada nije uspjela da dokaže da bez pretresa ne bi bila u mogućnosti da pronađe dokaze, kao prvo, da je došlo do povrede čuvanja profesionalne tajne, a potom da je informacija dobijena na taj, pogrešan način, objavljena.

Sud je konstatovao da su izvodi iz nacrtu izvještaja poslali na adrese oko sedamdeset osoba koje su kritikovane u izvještaju, a da te osobe nijesu bile u obavezi čuvanja profesionalne tajne. Dalje, prema francuskom zakonodavstvu, dokumenta u formi nacrtu nijesu automatski označena kao tajna.

Iz tih razloga, Sud je zaključio da Vlada nije pokazala da postoji preči interes koji bi opravdao ometanje prava novinara, te da ometanje zato „nije bilo neophodno u demokratskom društvu“. Suprotstavljeni interesi u ovom slučaju – zaštita novinarskih izvora, sa jedne strane, i sprječavanje i suzbijanje kriminala, sa druge, nijesu bili pravilno izbalansirani. Imajući sve to u vidu Sud je zaključio da su preduzete aktivnosti francuske policije prekršile pravo na slobodu izražavanja novinara.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Law Defence Initiative, London u saradnji sa HRA